Katri Kaaja, osastopäällikkö
Matti Paavonen, kehittämispäällikkö
Merja Myllymäki, yliaktuaari
Tilastokeskus
3.5.2022

Ukrainan sodan vaikutukset Suomen tuontiin ja vientiin arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan näkökulmasta

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt Tilastokeskuksen kirjallista asiantuntijalausuntoa Ukrainan sodan vaikutuksista Suomen tuontiin ja vientiin arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan näkökulmasta. Lausunto liittyy ajankohtaisselontekoon turvallisuusympäristön muutoksesta (VNS 1/2022 vp).

Venäjän merkitys Suomen viennille on pienentynyt

Tilastokeskuksen ulkomaankauppatietojen mukaan Venäjän merkitys Suomen viennille on pienentynyt selvästi 2000-luvun aikana. Venäjältä suoraan saatavien tulojen osuus oli vuonna 2021 enää noin 4 prosenttia Suomen viennistä, kun vuonna 2007, ennen Georgian sotaa ja finanssikriisiä, osuus oli 8,6 prosenttia. Finanssikriisin jälkeen Venäjältä saadut vientitulot lähtivät hetkellisesti uudelleen kasvuun, mutta Krimin valtausta seuranneiden talouspakotteiden ja koronapandemian halvauttaman matkailun myötä Venäjän merkitys Suomen viennille on vähentynyt merkittävästi.

Vuonna 2021 Venäjän osuus Suomen tuonnista oli 8,3 prosenttia. Vuonna 2007 osuus on ollut korkeampi, 12 prosenttia. Suomen kauppasuhteissa Venäjällä on ollut suhteellisesti merkittävämpi asema tuonti- kuin vientimaana.

Perinteiset ulkomaankauppatilastot kertovat viennin ja tuonnin arvon mutta eivät sitä, missä näiden sisältämä arvo on tuotettu, siksi on tärkeää tarkastella myös viennin sisältämää kotimaista arvonlisää eli viennin kotimaisten tuotantopanosten osuutta.

Arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan tiedot

Arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan kokeellinen tilasto antaa kauppakumppaneiden merkittävyyden arviointiin kaksi näkökulmaa. Ensimmäinen kertoo, miten paljon kunkin kotimaisen toimialan tiettyyn maahan suuntautuva vienti sisältää Suomessa tuotettua arvonlisää. Toinen näkökulma on tuontilähtöinen ja kertoo, kuinka suuri osuus kunkin toimialan kokonaisviennistä koostuu tarkastelun kohteena olevan maan tuontipanoksista.

Katri Kaaja, osastopäällikkö
Matti Paavonen, kehittämispäällikkö
Merja Myllymäki, yliaktuaari
Tilastokeskus
3.5.2022

Vuonna 2013 Suomen viennin sisältämästä kotimaisesta arvonlisästä eli viennin kotimaan tuotannon osuudesta kymmenen prosenttia suuntautui Venäjälle. Vuoteen 2019 mennessä osuus oli puolittunut ja oli enää 5 prosenttia eli noin 3 miljardia euroa. Vuoden 2020 tiedot julkaistaan toukokuun 2022 lopussa ja samalla tarkentuvat vuoden 2019 ennakolliset tiedot.

Suhteutettuna kaikkeen Suomessa tuotettuun arvonlisään Suomen Venäjälle suuntautuvan viennin sisältämä kotimainen arvonlisä on noin 1,2 prosenttia. Tämä osuus kuvaa Venäjän viennin supistumisen suoraa potentiaalista vaikutusta Suomen talouteen.

Venäjän sijoitus kotimaisen arvonlisän viennin tärkeimpien kohdemaiden listalla on tippunut vuoden 2013 pronssisijalta vuoden 2019 kuudennelle sijalle. Kärkisijoilla olevat Ruotsi ja Saksa vastaavat yhdessä yli viidesosasta Suomen kotimaisen arvonlisän viennistä.

Ruotsin ja Saksan jälkeen suurimmat kotimaisen arvonlisäviennin kohdemaat ennen Venäjää ovat Yhdysvallat, Kiina ja Alankomaat. Kaikki EU-maat yhdessä vastaavat yli puolesta kotimaisen arvonlisän viennistä (Britannia ei mukana).

Tuontivaikutusten näkökulmasta voidaan todeta, että viennin tuotantopanoksiksi tuodusta ulkomaisesta arvonlisästä 12 prosenttia eli 4,3 miljardia euroa oli venäläistä alkuperää. Kun Venäjän merkittävyyttä tarkastellaan viennin sisältämän ulkomaisen arvonlisän kautta (viennin sisältämät venäläiset tuotantopanokset) on Venäjä vuonna 2019 ollut tästä näkökulmasta Suomen toiseksi tärkein kauppakumppani. Tärkein oli Saksa ja kolmantena Ruotsi. Vuonna 2013 Venäjä oli ykkössijalla Suomen viennin sisältämän ulkomaisen arvonlisän lähdemaiden vertailussa.

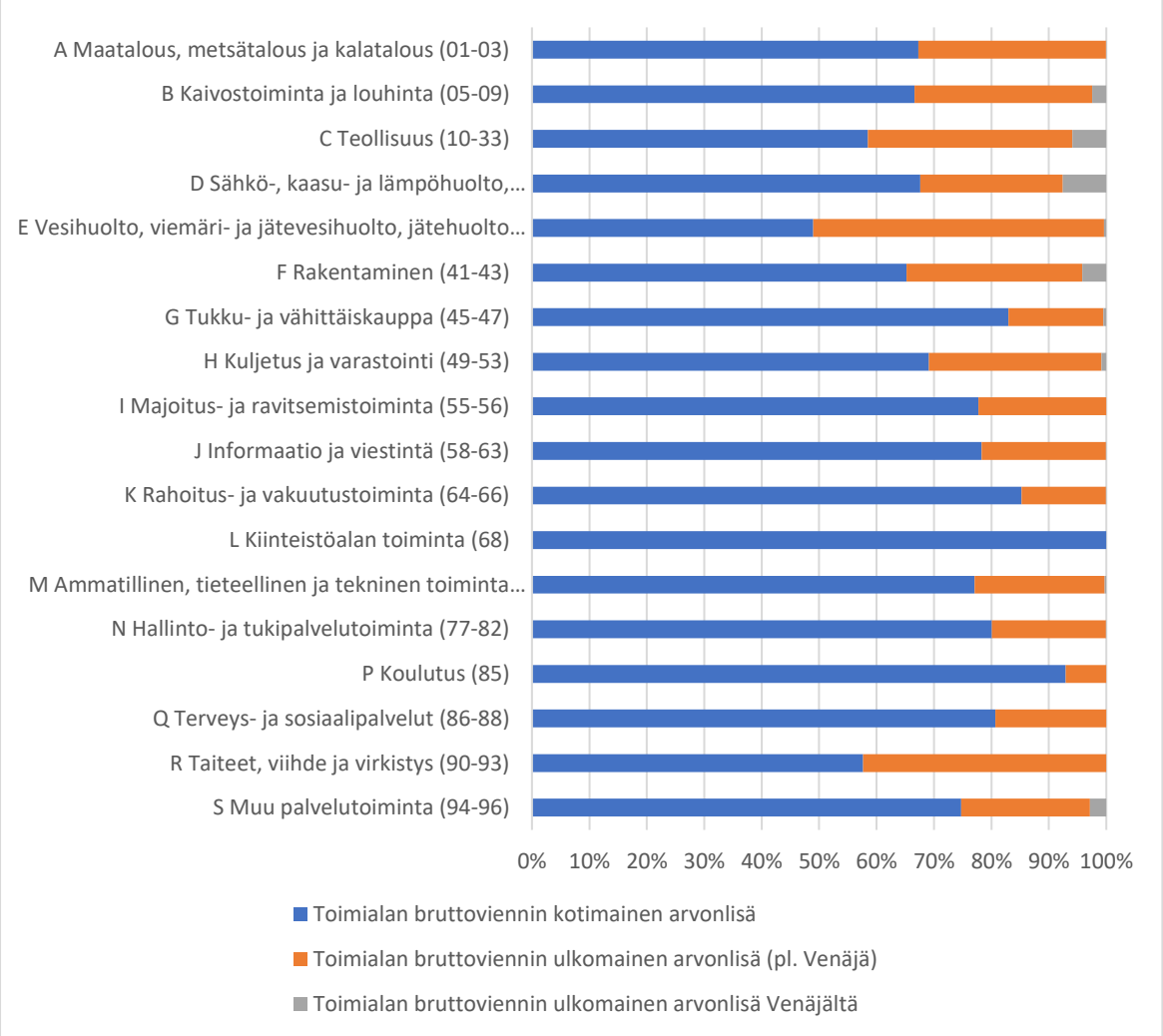
Venäjältä tuodaan Suomeen etenkin öljytuotteita sekä kulutukseen että Suomen viennin tuotantopanoksiksi. Suomen bruttoviennin arvosta 4,6 prosenttia on venäläisiä tuotantopanoksia.

Toimialanäkökulmasta teollisuuden osuus on ylivoimaisesti suurin, 85 prosenttia, kun tarkastellaan Suomen Venäjälle suuntautuvan viennin sisältämää kotimaista arvonlisää. Öljyteollisuuden vienti sisälsi vuoden 2019 tietojen mukaan 78 % ulkomaista arvonlisää. Seuraavaksi suurimmat osuudet Venäjälle suuntautuvan viennin kotimaisesta arvonlisästä ovat

Katri Kaaja, osastopäällikkö
Matti Paavonen, kehittämispäällikkö
Merja Myllymäki, yliaktuaari
Tilastokeskus
3.5.2022

kuljetuksen ja varastoinnin sekä informaation ja viestinnän toimialoilla, noin 5–6 prosenttia kummassakin. (Kuvio 2)

KUVIO 1. SUOMEN TOIMIALOJEN VIENNIN JAKAUTUMINEN KOTIMAISEEN JA ULKOMAISEEN ARVONLISÄÄN 2019

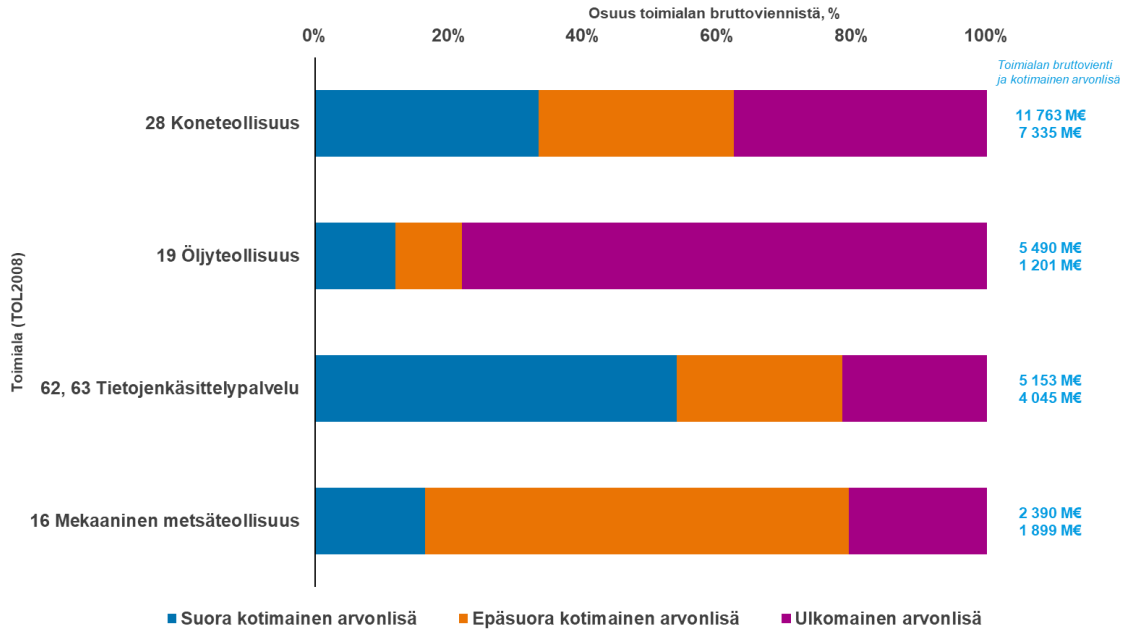

Lähde: Tilastokeskus, Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppa

Suora kotimainen arvonlisä on viejätoimialan Suomessa tuottamaa arvoa. Epäsuora kotimainen arvonlisä koostuu viejätoimialan käyttämistä muiden toimialojen Suomessa tuottamista tuotantopanoksista. Ulkomainen arvonlisä koostuu ulkomailta tuoduista tuotantopanoksista, jotka uudelleenviedään vientituotteen mukana.

Katri Kaaja, osastopäällikkö
Matti Paavonen, kehittämispäällikkö
Merja Myllymäki, yliaktuaari
Tilastokeskus
3.5.2022

KUVIO 2. MUUTAMIEN SUURTEN TOIMIALOJEN VIENNIN JAKAUTUMINEN SUORAAN JA EPÄSUORAAN KOTIMAISEEN ARVONLISÄÄN SEKÄ ULKOMAISEEN ARVONLISÄÄN 2019 (SUOMEN KOKO VIENTI ULKOMAILLE).

Lähde: Tilastokeskus, Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppa

Suomen kuudenneksi suurimman vientialan, öljyteollisuuden viennin arvosta 78 % on ulkomaisia tuotantopanoksia, kun taas seitsemänneksi suurimmalla eli tietojenkäsittelypalveluilla kotimaisuusaste on peräti 79 %. Sen vuoksi tietojenkäsittelypalvelujen tuottama viennin kotimainen arvonlisä on moninkertainen bruttoviennillä mitattuna suurempaan öljyteollisuuteen verrattuna.

Arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan rajoitteita

Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppatilasto ei tarjoa tarkkoja tuote- ja maakohtaisia jaotteluita globaaleiden arvoketjujen rakenteista. Arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan tilasto kertoo Venäjälle suuntautuvan viennin arvon Suomen taloudelle ja venäläisten tuotantopanosten arvon suhteessa Suomen vientiin, mutta se ei auta arvioimaan, onko joukossa markkina-arvoltaan mahdollisesti pieniä, mutta tuotantoketjun kannalta ehkä korvaamattomia tuotantopanoksia.

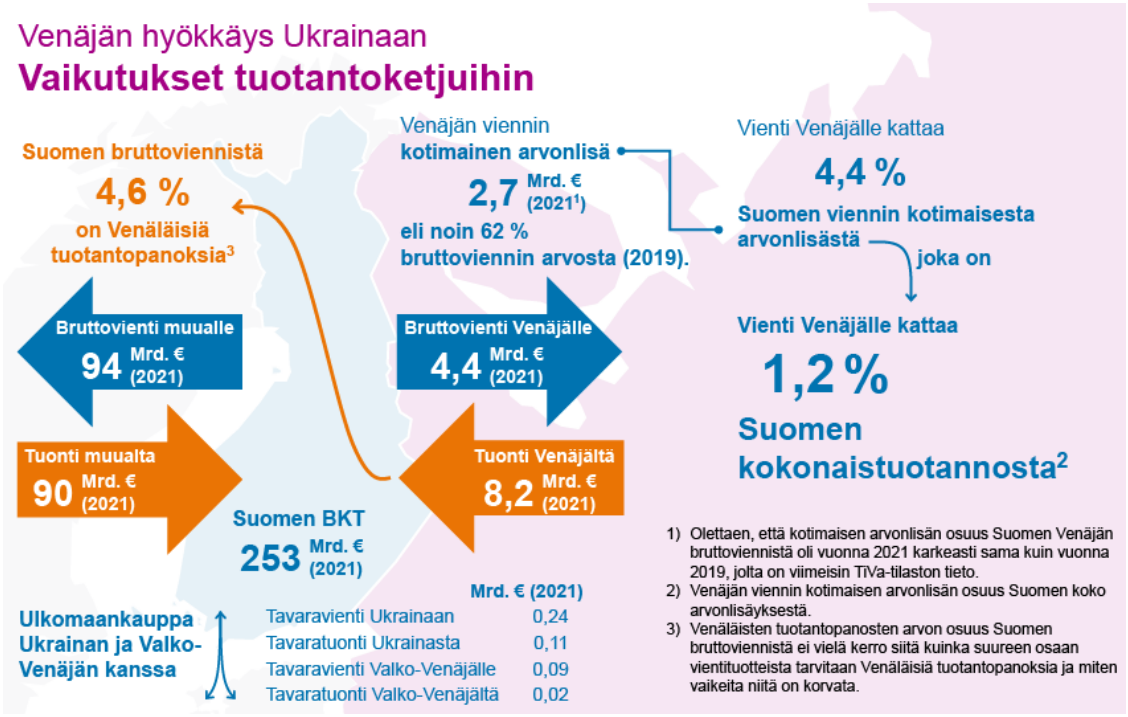
Katri Kaaja, osastopäällikkö
Matti Paavonen, kehittämispäällikkö
Merja Myllymäki, yliaktuaari
Tilastokeskus
3.5.2022

Tilastokeskus pyrkii tilastojen kehitystyössä jatkossa huomioimaan tuotantoketjujen resilienssin arvioimisen.

Venäjän hyökkäyksen vaikutukset

Suomen ja Venäjän välisen kaupan volyymeita suhteessa Suomen ulkomaankauppaan on esitetty kuviossa 3.

KUVIO 3. SODAN VAIKUTUKSET TUOTANTOKETJUIHIN

Lähde: Tilastokeskus

Venäjän-tuonnin tyrehtymisen vaikutukset kotimarkkinoilla kulutus- ja investointituotteiden kautta sekä edelleen Suomen vientiin riippuvat siitä, miten hyvin venäläiset tuontituotteet ovat korvattavissa ja miten Venäjään kohdistuvat kauppapakotteet vaikuttavat korvaavien tuotteiden maailmanmarkkinahintoihin sekä saatavuuteen.

Tällä hetkellä on vaikea arvioida, onko Venäjän hyökkäyksellä Ukrainaan vaikutuksia siihen, kuinka kiinnostavana sijoituskohteena Suomi näyttäytyy jatkossa kansainvälisille sijoittajille.

Katri Kaaja, osastopäällikkö
Matti Paavonen, kehittämispäällikkö
Merja Myllymäki, yliaktuaari
Tilastokeskus
3.5.2022

Sodan suurimmat vaikutukset eivät välttämättä tule suoraan viennin hyytymisen kautta vaan maailmanmarkkinahintojen nousun sekä kotimaan kulutuksen ja vientiin vaadittavien tuotantopanosten saatavuusongelmien kautta sekä talousvaikutusten mahdollisen leviämisen myötä maailmanmarkkinakysynnän supistumisen kautta.

Lähteet: *Lavikainen, Liukkonen Myllymäki, Paavonen ja Taskinen (2022) Venäjän merkitys vientimarkkinana supistunut jo vuosia – tuonti tärkeämpää. Tieto & trendit -artikkeli 3.5.2022 https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/venajan-merkitys-vientimarkkinana-supistunut-jo-vuosia-tuonti-tarkeampaa/*